

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1773

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Yayın | Imprint: Fecr

Yayın No | Publication Number: 1054

Kitap Adı: Osmanlı'da Safevî Karşıtı Metinler

Alt Başlık: 16. Asır Reddiyeleri

Book Title: Anti-Safavid Texts in the Ottoman Empire

Subtitle: Refutations in the 16th Century

ISBN: 978-625-8724-09-7

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786258724097

Yazar | Author: Ahmet Bedri Yavuz | orcid.org/0000-0003-3866-4518

Kurum | Institution: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

ROR ID: ror.org/01dvabv26

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph

Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 258 (xiv + 244)

Yayın Tarihi | Publication Date: Kasım | November 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRAM2 - İslam mezhepleri ve mezhep karşılaştırmaları | Religious groups: İslam

BISAC: REL037010 - Din / İslam / Şii | Religion / İslam / Shi'a

THEMA: QRAM2 - İslam mezhepleri ve mezhep tarihi | Religious groups: İslam

LC Classification: BP194.9 - Şii Mezhebi - Tartışmalar ve Eleştiriler | Shi'ah - Controversial literature

DEWEY: 297.8 - Şii Mezhebi - İslam Mezhepleri | Shi'ah (Islamic sects)

WoS Category: Din | Religion

WoS Citation Topics Meso: 6.3 - İslam Tarihi ve Teolojisi | Islamic History and Theology

WoS Citation Topics Micro: 6.3.15 - Erken Modern Dönem İslam Polemikleri | Early Modern Islamic Polemics

Scopus Subject Areas: 1202 - Tarih | History

Atf Bilgisi | Cite as: Yavuz, Ahmet Bedri. *Osmanlı'da Safevî Karşıtı Metinler: 16. Asır Reddiyeleri*. Ankara: FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

OSMANLI'DA SAFEVÎ KARŞITI METİNLER

-16. Asır Reddiyeleri-

Ahmet Bedri YAVUZ

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Ahmet Bedri YAVUZ, 2006 yılında Balıkesir Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nden, 2012'de Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2013'te Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne araştırma görevlisi olarak atandı. 2016'da Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İslam Mezhepleri Tarihi Açısından Ahmet Cevdet Paşa başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2024'te Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 16. Asırda Osmanlı'da Safevîlere Yönelik Dinî-Siyasî Reddiyeler isimli teziyle doktor unvanı aldı. Halen Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalında görevini sürdürmektedir.

Ahmet Bedri YAVUZ graduated from Balıkesir Anadolu Imam-Hatip High School in 2006 and from Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Theology in 2012. In 2013, he was appointed as a research assistant at the Faculty of Theology at Zonguldak Bülent Ecevit University. In 2016, he completed his master's degree with his thesis titled History of Islamic sects from the point of Ahmet Cevdet Pasha at the Institute of Social Sciences at Çanakkale Onsekiz Mart University. In 2024, he received his PhD from the Institute of Social Sciences at Ankara University, with his thesis titled Religious-Political Refutations Against the Safavids in the 16th Century Ottoman Empire. He currently continues to work in the Department of History of Islamic Sects at the Faculty of Theology at Zonguldak Bülent Ecevit University.

Kitap Hakkında

Osmanlı'da Safevî Karşıtı Metinler

-16. Asır Reddiyeleri-

Safevî Devleti, kuruluşu itibariyle Şia-İmamiyye mezhebini devletin resmî itikadı ilan etmiş ve yönetimindeki bölgelerde zorla Şiileştirme siyaseti yürütmüştür. Bunun yanında Anadolu'daki taraftarları olan Kızılbaş unsurlar üzerinden Osmanlı coğrafyasına yönelik yayılcı faaliyetleri sebebiyle Osmanlı Devleti için müdahale gerektiren bir konuma gelmiştir. Osmanlılar, Safevîleri engellemeye yönelik birçok siyasî, dinî ve ilmî tedbir almıştır. Bu temkinli tavır nedeniyle Safevîler, başta müstakil reddiyeler olmak üzere padişah buyruklarından fetvalara, tarihî kaynaklardan şiirlere kadar birçok yazılı türde eleştirilmiştir. Osmanlı'da Safevîlere yönelik eleştirilerin en erken ve somut türü ise söz konusu reddiyelerdir. Bu reddiyelerin yazımı, Safevî Devleti'nin kuruluşundan yaklaşık yirmi yıl önce başlamış, Çaldıran Savaşı arifesinde yoğunlaşmış ve 16. asır da dâhil olmak üzere sonraki asırlar boyunca devam etmiştir. Bu kitap, bahsi geçen reddiye metinlerinin ortaya çıkıp yoğunluğunu artırdığı 16. asırda yazılan ve çoğunluğu yazma eser halinde bulunan on metne odaklanmıştır. Osmanlıların 16. asırda Safevîlere ve Kızılbaşlara dair resmî bakışını da etkileyen söz konusu reddiyeler, İslam Mezhepleri Tarihi disiplininin bakış açısıyla tahlil edilmiştir. Giriş bölümünde, araştırmanın amaç ve önemi, kapsam ve sınırlılıkları ile yöntemi açıklanmıştır. Yanı sıra kullanılan kaynaklar, araştırma-daki önemi açısından tanıtılmıştır. Birinci bölümde, Safevî Devleti'nin tarihsel gelişimine ve faaliyetlerine yer verilmiş, ayrıca Osmanlı'da alınan tedbirler ve Safevîler ile cihat edilmesine dair fetvalar incelenmiştir. İkinci bölümde, Osmanlı uleması tarafından Safevîlere yönelik kaleme alınan reddiye metinlerinin müellifleri tarihsel sırayla tanıtılmış ve yazdıkları bağlamlar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde bu reddiye metinlerinin içeriği analiz edilmiştir. Sonuç başlığı altında çalışma boyunca ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepleri; Osmanlı; Safevî; Ehl-i Sünnet; Şia; Kızılbaş; Reddiye.

Abuot the Book

Anti-Safavid Texts in the Ottoman Empire -Refutations in the 16th Century-

From its founding, the Safavid State declared the Shia-Imamiyya school the official state creed and pursued a policy of forced Shia conversion in the regions under its control. Furthermore, due to their expansionist activities targeting the Ottoman territories through their adherents, the Qizilbash elements in Anatolia, the Safavids became a necessity for the Ottoman Empire to intervene. The Ottomans implemented numerous political, religious and scholarly measures to hinder the Safavids. Due to this cautious approach, the Safavids were criticized in numerous written forms, from sultanic decrees and fatwas to historical sources and poems, particularly individual refutations. These refutations constitute the earliest and most concrete form of criticism directed at the Safavids in the Ottoman Empire. The writing of these refutations began approximately twenty years before the founding of the Safavid State, intensified on the eve of the Battle of Chaldiran, and continued throughout the following centuries, including the sixteenth century. This book focuses on ten texts, most of which are manuscripts, written in the 16th century, when the aforementioned texts of refutation emerged and intensified. These refutations, which also affected the official Ottoman view of the Safavids and the Qizilbash in the 16th century, were analyzed from the perspective of the History of Islamic Sects discipline. In the introduction section of this study, which consists of an introduction, three main sections and a conclusion, the purpose and importance of the research, its scope and limitations, and its method are explained. In addition, the sources used are introduced in terms of their importance in the research. In the first section, the historical development and activities of the Safavid State are included, and the measures taken in the Ottoman Empire and the fatwas regarding jihad against the Safavids are examined. In the second section, the authors of the refutation texts written by Ottoman scholars against the Safavids are introduced in chronological order and the contexts in which they were written are discussed. In the third section, the content of these refutation texts is analyzed. Under the title of Conclusion, important findings reached throughout the study are given.

Keywords: Islamic Sects; Ottoman; Safavid; Ahl al-Sunnah; Shia; Kizilbash; Refutation.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Evreni	1
B. Kaynaklar	2
1. Ana Kaynaklar	2
2. Siyasî Tarihler ve Tabakâtlar	5
3. Çağdaş Literatür Değerlendirmesi	9
C. Yöntem	11

BİRİNCİ BÖLÜM

16. ASIRDA OSMANLI'DA SAFEVÎLERE YAZILAN REDDİYELERİN

ARKA PLANI	15
1. Safevî Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Siyasî-İtikâdî Gelişmelere Genel Bir Bakış	15
1.1. Safevî Devleti'ne Giden Süreçte Safeviyye Tarikatı	15
1.2. Safeviyye Tarikatı'nda Siyasallaşma ve Şiileşme Temayülleri	21
2. Safevî Devleti'nin İlk Yüzyılı	32
2.1. Safevîlerde Siyasî ve Askerî Durum	36
2.2. Safevîlerde Toplumsal Yapı	49
3. Safevî Devleti'nin İlk Yüzyılında Şiileştirme Politikaları	52
3.1. Safevî Coğrafyasında Şiileştirme Faaliyetleri	52
3.2. Safevîlerin Anadolu'daki Kızılbaş Unsurlara Yönelik Faaliyetleri	67
4. Osmanlı Devleti'nin Safevî Yayılmacılığına Karşı Aldığı İlk Önlemler	73
4.1. Osmanlı Belgelerine Yansıyan Siyasî ve Toplumsal Önlemler	73
4.2. Safevîlerle Cihad Edilmesine Dair Fetvalar	77

İKİNCİ BÖLÜM

16. ASIRDA OSMANLI'DA SAFEVÎLERE YAZILAN REDDİYELER 85

1.Reddiyelerin ve Müelliflerinin Kronolojik Olarak Tanıtımı	85
1.1. Risâle fî Ta'n-i Türrahâti'l-Mülhid ve'z-Zındık	85
1.2. Risale fî Hakkı Tâife-i Haydariye	88
1.3. Risale li Beyâni Ahvâli Evkâfi's-Selâtîn ve'l-Ümerâ ve Ahvâli'ş-Şi'ati'l-Mütegalibe fî Zamâninâ	89
1.4. Risâle fî Ahvâli't-Tâifeti'l-Meşhûra bi-Kızılbaş	91
1.5. Dürratü'l-Muvahhidîn ve Dirratü'l-Mülhidîn	95
1.6. Ahkâmu'd-Dîniyye	100
1.7. Kitâbü'l-Berâhîni'n-Nevâkız Delâlâti'r-Ravâfız	105
1.8. en-Nevâkız ale'r-Ravâfız	109
1.9. Risale fî Tekfiri'r-Ravâfız	118
1.10. Risale fî Tekfiri'ş-Şîa	121
2.Reddiyelerin Yazılış Gereççeleri	128
3.Reddiyelerde Eleştirilerin Temellendirilmesinde Kullanılan Literatür	132
3.1. Ayetler	133
3.2. Hadisler	138
3.3. Fetâvâ Literatürü	145
3.4. Diğer Eserler	151
4.Reddiyeler Arasındaki Etkileşim	156

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

16. ASIRDA OSMANLI'DA SAFEVÎLERE YAZILAN REDDİYELERİN

MUHTEVA ANALİZİ 161

1.Reddiyelerde Muhatabı Nitelemede Kullanılan Kavramlar	161
1.1. Kızılbaş	162
1.2. Râfîzî	166
1.3. Mülhid	169
1.4. Zındık	172
1.5. Kafir	175
2.Reddiyelerde Öne Çıkan Konular	180

2.1. İtikadî ve Siyasî Eleştiriler	181
2.1.1. İlk Üç Halifeye ve Sahabeye Sebbetme	181
2.1.2. Şah'ı İlahlaştırma	188
2.1.3. Ehl-i Sünnet Alimlerine Hakaret ve Mezarlarını Tahrip Etme	195
2.1.4. Kur'an'a Hakaret Etme	199
2.2. Fıkhî Eleştiriler	201
2.2.1. Namaz ve Diğer İbadetlere Dair Eleştiriler	201
2.2.2. İbâha	206
2.3. Safevîlerin Tasavvufî Meşrebine Yönelik Eleştiriler	211
SONUÇ	219
KAYNAKÇA	225
1. Yazma Eserler	225
2. Klasik Kaynaklar	226
3. Çağdaş Araştırmalar	228
DİZİN	239

ÖN SÖZ

İslam tarihinde Hz. Peygamber'in vefatının ardından Müslümanlar, birçok siyasî ve itikadî hususta fikir ayrılığına düşmüştür. Bu ayrışma, dinin anlaşılması ve yaşanması konusunda Haricilik, Mürcie, Mutezile gibi mezheplerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ehl-i Sünnet ve Şia da aynı şartlar gereği, İslam'ın anlaşılması, yorumlanması ve yaşanması konusunda ortaya çıkan siyasî ve itikadî mezheplerin başında gelmektedir. Bu mezhepler, tarihsel süreçte diğer mezheplerle ve iktidarlarla yakın ilişkiler kurmuş veya onlara muhalif bir tavır içerisinde olmuştur. Şia; Fatımiler ve Büveyhiler, ardından da İlhanlıların gücünü yanına almıştır. Safevî Devleti'nin kurulmasıyla birlikte ise Şia özellikle de İmâmiyye için itikadî ve siyasî açıdan yeni bir dönem başlamıştır. Hâkim olduğu coğrafyayı zor ve güç kullanarak Şiileştirme siyasetini benimseyen Safevîler, Anadolu'ya müdahaleleri sebebiyle de bu süreçte Osmanlı Devleti için tehlikeli bir rakip konumuna gelmiştir. Dolayısıyla Osmanlı muhitinde Safevî yayılmacılığına yönelik birçok tedbir alınmıştır. Osmanlılar için siyasî ve askerî açıdan tehlike görülen unsur bertaraf edilmek istenirken ilmî açıdan da mücadele yürütülmüştür. Safevîler, fetvalardan tarihî kaynaklara ve şiirlere kadar birçok yazılı eserde tenkit konusu olmuş, ayrıca müstakil reddiye metinleriyle de eleştirilmiştir. Başlangıçta ekseriyetle Kızılbaş taife olarak nitelendirilen Safevî taraftarlarına yönelik eleştirilerin en somut türü söz konusu reddiyelerdir. Bu kitap, Osmanlı uleması tarafından Safevîlere karşı 16. asırda yazılmış on reddiye metninin bağlamları ve içerikleriyle birlikte analizine odaklanmıştır.

Bu çalışma, doktora tezi olarak savunulmuş olan metnin kitaplaştırılmış halidir ve her akademik çalışma gibi pek çok uzmanın katkılarıyla tamamlanmıştır. Öncelikle konu seçiminden metin yazımına kadar bu zorlu sürecin her aşamasında

karşılaşılan sorunların çözümünde öneri ve eleştirileriyle katkıda bulunan danışmanım Prof. Dr. Sönmez Kutlu'ya teşekkür ediyorum. Doktora derslerinde açtığı yeni ufuklar dolayısıyla değerli bilim insanı merhum hocamız Prof. Dr. Hasan Onat'ı saygı, rahmet ve şükranla anıyorum. Tez jürisinde yer alan ve süreç boyunca zihin açıcı önerileri için Prof. Dr. Nahide Bozkurt ve Prof. Dr. Muzaffer Tan'a; yeni kaynaklara dikkatimi çeken ve metni olgunlaştırıcı bakış açıları sunan Prof. Dr. Cenksu Üçer ve Dr. Öğr. Üyesi Reyhan Erdoğan Başaran'a teşekkür ederim. Diğer yandan ders dönemi ve tez evresi boyunca zamanlarını esirgemeyerek önemli katkılar sunan Prof. Dr. Osman Aydın, Prof. Dr. Mehmet Kalaycı, Prof. Dr. Yasin Meral ve Dr. Öğr. Üyesi İsmail Akkoyunlu'ya gönülden teşekkür ediyorum.

Bir teşekkür de doktora çalışmalarını sürdürmekte olan araştırmacı dostum Muhammed Şihab'a olacaktır. Bu tezin ana kaynakları olan Arapça yazma eserlerin okunması konusunda yardımını ve zamanını cömertçe paylaşmasaydı bu çalışma eksik kalırdı. Yaklaşık sekiz yıl aynı kürsü çatısı altında birlikte görev yaptığım, akademik yolculuğumda ve tez sürecimde her daim desteklerini hissettiğim "Ankara İlahiyat Mezhepler Tarihi Ekibi" mensupları Dr. Öğr. Üyesi Ebru Koçak, Dr. Öğr. Üyesi Betül Yurtalan, Dr. Öğr. Üyesi Yunus İbrahimoglu, Dr. Nuran Üçok, Dr. Öğr. Üyesi Mine Demirbilek, Dr. Öğr. Üyesi Hakan Atalay, Dr. Muhammed Cihat Oruç ve Ar. Gör. Semra Ceylan'a yoldaşlıklarından ötürü gönülden şükranlarımı sunuyorum. Lisans eğitimimizden beri süregelen dostlukları ve metni okuma nezaketi gösterdikleri için Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Dikmen'e ve Dr. Süleyman Altın'a teşekkür ediyorum. Çalışmanın kitaplaşması aşamasında metnimi okuyup öneri ve dostane eleştirileriyle katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Güvenç Şensoy'a ayrıca teşekkür borçluyum.

Son olarak beni yetiştirip her zaman duacım olan, tüm fedakârlıklarının yanında bu zorlu süreçte de desteklerini

hissettiğim kıymetli annem Rüveyda Yavuz'a, babam Abdullah Yavuz'a ve kardeşlerime; metnimi okuma nezaketi gösterdiği ve satırlara sığmayacak fedakrlıkları için eşim Melike'ye; sabrı ve desteği için oğlum mer'e minnettarım.

Ahmet Bedri YAVUZ
Kasım 2025 - Zonguldak

